

ЖИВИЯТ ВАЗОВ

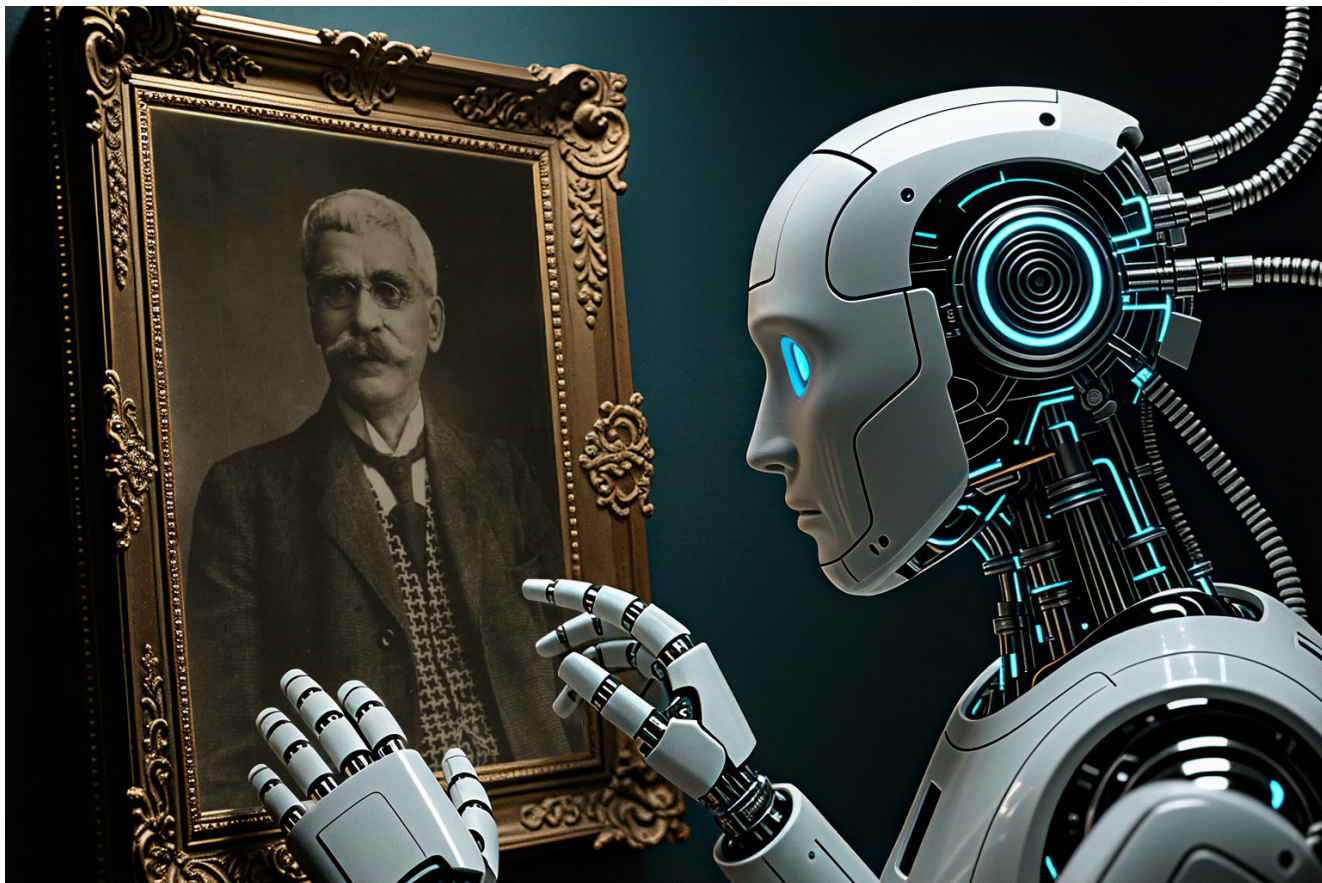
ПРОЕКТ "ЖИВИЯТ ВАЗОВ"

Дигитално възкресение на Патриарха на българската литература

МЕТОДОЛОГИЯ И ПРОЦЕС НА АКУСТИЧНА РЕКОНСТРУКЦИЯ НА ГЛАСА НА ИВАН ВАЗОВ

Дата: 27.09.2025 г.

Версия: 1.1



© КРЕАТИВНИ РЕШЕНИЯ ООД

<https://cs-bg.biz> / office@cs-bg.biz

инж.физ. Владимир Филипов - Управител на "Креативни решения" ООД, тел. +359/887 214-555

Резюме

Настоящото предложение описва създаването на "Живият Вазов" – интерактивен дигитален аватар на Иван Вазов, задвижван от последно поколение изкуствен интелект. Целта на проекта е да преобрази начина, по който съвременните и бъдещите поколения общуват с българското културно наследство, превръщайки статичния образ на Вазов от учебниците в жив, достъпен събеседник. Чрез иновативна методология, гарантираща максимална автентичност на личността, езика и знанията на автора, проектът ще създаде безценен образователен и изследователски инструмент и ще позиционира България като световен лидер в синтеза между културно наследство и технологични иновации.

1. Мисия и визия

Иван Вазов не е просто писател – той е епоха, съвест и въплъщение на българския дух. Неговите творби са морален компас и извор на национална гордост. Днес, в динамичния дигитален свят, предизвикателството пред нас е да съхраним тази жива връзка и да я предадем напред. Образът на Вазов рискува да се превърне в далечен, бронзов паметник, вместо в близък учител и вдъхновител.

Нашата визия е да скъсим тази дистанция. Представете си ученик, който не просто чете "Под игото", а може да "попита" автора защо е избрал Бойчо Огнянов за свой герой. Представете си литературен изследовател, който може да води "диалог" с Вазов за творческите му терзания по време на изгнанието.

Нашата мисия е да направим това възможно. Да създадем дигитално въплъщение на Иван Вазов, което е:

- **Автентично:** Дълбоко обучено върху цялото му творчество, писма и биография;
- **Интерактивно:** Способно да води смислени, непринудени разговори в реално време;
- **Достъпно:** Представено чрез фотореалистичен аватар или холограма в музеи, образователни центрове и онлайн платформи.

2. Значимост и въздействие на проекта

"Живият Вазов" не е просто технологично чудо, а проект с огромна културна, образователна и научна стойност.

2.1. За съвременните поколения: От паметник към събеседник

Революция в образованието: Проектът ще превърне изучаването на литература и история от пасивен процес в активно, лично преживяване. Учениците ще могат да "интервюират" Вазов, да разбират мотивите му и да се потопят в неговата епоха по начин, невъзможен досега.

Запалване на искрата на любопитството: Интерактивният формат е естественият език на дигиталното поколение. Чрез него сложното и понякога архаично творчество на Вазов ще стане разбираемо, вълнуващо и релевантно.

Емоционална връзка с миналото: Личният "разговор" с фигура от такъв мащаб създава дълбока емоционална връзка и помага за изграждането на осъзната национална идентичност.

2.2. За лингвисти и литературни експерти: Нов хоризонт в науката

Уникален изследователски инструмент: "Живият Вазов" ще бъде най-пълният и перфектно структуриран дигитален архив на неговото езиково наследство. Учените ще могат да изследват еволюцията на стила му, честотата на употреба на определени думи, както и да тестват литературни хипотези в реално време.

Дълбочинно разбиране на творческия процес: Моделът ще може да синтезира информация от хиляди страници, за да отговори на въпроси за творческите влияния, източниците на вдъхновение и вътрешните противоречия на автора.

Съхранение на езиковото богатство: Проектът ще капсулира и съхрани завинаги нюансите на богатия възрожденски български език, правейки го достъпен за анализ и възхищение.

2.3. За България: Флагман на културните иновации

Световен прецедент: Проект с такъв мащаб и методологична чистота ще позиционира страната ни като пионер в опазването и популяризирането на културното наследство чрез AI.

Културен туризъм и национален имидж: Инсталация с холограма на "Живия Вазов" ще се превърне в културна атракция от световна класа.

ВЪЗКРЕСЯВАНЕ НА ЕДИН ГЛАС: МЕТОДОЛОГИЯ И ПРОЦЕС НА АКУСТИЧНА РЕКОНСТРУКЦИЯ НА ГЛАСА НА ИВАН ВАЗОВ

I. Проблемът с изгубения глас

В пантеона на българската култура Иван Вазов заема централно, неоспоримо място. Неговото слово е вградено в самата тъкан на националната ни идентичност; неговият литературен език е еталон, а образите му са архетипи в колективното съзнание. Ние познаваме мислите, идеите, емоциите и дори визуалния образ на Патриарха от десетки фотографии. Съществува обаче една фундаментална празнина в нашето познание, една сетивна бездна, която ни разделя от него – ние никога не сме чували неговия глас. Липсата на аудиозаписи от епохата е превърнала гласа на Вазов в една от големите загадки на българската културна история.

Настоящото изследване си поставя амбициозната цел да преодолее тази историческа бариера, като документира процеса по създаване на възможно най-достоверната и научно информирана акустична реконструкция на гласа на Иван Вазов. Използвайки синергията между историко-литературния анализ, визуалната антропометрия и възможностите на съвременните технологии за гласов синтез (AI), бе направен опит не просто да се генерира "подходящ" глас, а да се възстанови неговият звуков образ, стъпвайки върху солидна основа от преки и косвени доказателства.

II. Методология на изследването: Триангулация на данни

За да се избегне колкото е възможно рискът от субективни и артистични интерпретации е приложен методът на триангулация – кръстосана проверка и синтез на данни от три независими източника:

1. **Визуално-антропометричен анализ:** Изследване на физическите характеристики на поета от запазените снимков материал;
2. **Текстуално-исторически анализ:** Систематично проучване на писмени свидетелства за гласа и говора на Вазов, оставени от негови съвременници;
3. **Литературен автопортретен анализ:** Изследване на автобиографичните образи в творчеството на Вазов, в които той самият е описал своя глас или маниер на говорене.

1. Визуално-антропометричен анализ: Първоначалната хипотеза

Проектът започна не с текстовете, а с образа. Бе извършен детайлен антропометричен анализ на множество фотографии на Вазов в зряла възраст. Наблюденията върху структурата на лицето, челюстта, шията и общата телесна конструкция позволиха да се изгради първоначална хипотеза за физическите параметри на неговия гласов апарат. *Тази хипотеза сочеше към глас в баритоновия регистър, с потенциал за дълбочина и плътност.* Анализът на изражението – спокойно, достолепно, вгълбено – предположи и характеристики на говора: бавно темпо, липса на висока сила на звука, обмисленост. Тези чисто визуални допускания формираха първоначалната рамка, която впоследствие трябваше да бъде потвърдена или отхвърлена от историческите извори.

2. Текстуално-исторически анализ: В търсене на свидетелства

Последва обстойно проучване на мемоарната литература и кореспонденцията на Вазов и неговите съвременници. Този етап разкри безценни сведения, които не само потвърдиха, но и значително обогатиха първоначалната хипотеза.

- **Свидетелството на Борис Вазов:** Най-малкият брат на поета дава единственото известно пряко физическо описание на гласа: "приятен тембър баритон, важен глас". Той добавя и ключови детайли за начина на говорене: "говореше бавно и ясно", като понякога "наблягал на думите си, произнасяйки ги разделно". *Това свидетелство се превърна в крайъгълен камък на цялата реконструкция;*
- **Свидетелствата на приятелския кръг (Константин Величков, Евгения Марс, Михалаки Георгиев):** Тези източници единодушно рисуват портрета на Вазов като изключително мълчалив, скромнен, срамежлив и интровертен човек. Те описват парадокса между тихия, почти незабележим в компания човек и "гръмотевичния" глас на неговото творчество. Това предостави психологическия контекст: *гласът му не е бил инструмент за социална доминация, а пестеливо използвано средство за изразяване, което обяснява защо е бил тих, но "важен" – всяка дума е имала тежест;*
- **Свидетелствата от детството и професионалния живот (ген. Никола Иванов):** Спомените на неговия съученик и приятел от детинство са ценни с това, което премълчават. Липсата на каквото и да е споменаване на говорна особеност или дефект от страна на толкова близък човек е най-силното косвено доказателство, че гласът на Вазов е бил напълно нормален и без физиологични недостатъци;
- **Лингвистичен анализ:** Бе установено, че Вазов съзнателно използва богатството на своя роден сопотски говор. Това доведе до извода, че неговият автентичен изказ не би бил неутрално-книжовен, а би носил благородната патина на класическия български език с ясен централнобалкански корен.

3. Литературен автопортретен анализ: Гласът на героите

Бе потърсено потвърждение и в собственото творчество на Вазов, в образите, за които той сам признава, че са автобиографични.

- **Образът на Бръчков ("Немили-недраги"):** *Тук Вазов описва гласа на младия себе си като "звучен и висок, трепереше от вътрешно вълнение и пълнеше тясната кръчма".* Това разкрива важна еволюция: гласът на младостта е бил по-висок и пламенен, докато описаният от Борис Вазов глас е улегналият баритон на зрелостта;
- **Образите на Дончо Искров ("Денница") и Найден Стремски ("Нова земя"):** В тези по-късни и по-сложни автопортрети липсват физически описания на гласа. Фокусът е изцяло върху неговата емоционална окраска: "пламенност", "горчивина", "ирония". Това показва, че за зрелия Вазов съдържанието и емоционалният заряд на словото са били по-важни от неговата външна звукова форма.

III. Синтез на данните и изграждане на акустичен портрет

Триангулацията на данните от трите източника доведе до изграждането на единен, непротиворечив и многопластов "акустичен портрет" на зрелия Иван Вазов:

- **Физически параметри:** Глас в дълбок баритонов регистър; тембър, който е чист, но сух, с лека, естествена дрезгавина, белег на възрастта и житейския опит (синтез между антропометрията и спомена за "приятен тембър");
- **Динамика на речта:** Изключително бавно и обмислено темпо; перфектна, ясна дикция; характерни обмислени паузи не само между фразите, но и между отделни думи;
- **Социално-психологически параметри:** Нисък обем на говорене (тих глас), който обаче излъчва авторитет и тежест ("важен глас");
- **Лингвистични параметри:** Архаично звучене, характерно за епохата, с корен в централнобалкански диалект, но изговорен с формалната прецизност на високообразован интелектуалец.

Този детайлен портрет се превърна в основа за следващата, технологична фаза на проекта – създаването на конкретна инструкция (промт) за AI модела за гласов синтез.

IV. Технологична фаза: Генериране и селекция на гласови модели

След като бе изграден детайлният акустичен портрет, данните бяха преведени на езика на технологията за гласов синтез ElevenLabs. Формулиран бе комплексен промт, целящ да инструктира AI модела с максимална прецизност.

1. Финалният промт:

An old Bulgarian male voice. Calm and dignified deep baritone. The timbre is clear and dry, reminiscent of an intellectual from the early 20th century. He speaks very slowly and deliberately, with the perfect diction of an orator. His voice is not loud, but it commands authority through its clarity, weight, and deliberate pauses between words. The tone has a natural patina of age and a very slight hoarseness that conveys wisdom and life experience. The accent is rooted in a 19th-century Central Balkan Bulgarian dialect (Sopot region), but spoken with formal precision, not a thick vernacular. Perfect sound.

Към този промт бяха добавени и специфични технически настройки, изведени директно от анализа:

- **Loudness (Сила на звука):** Зададена на 28%, за да отрази тихия, но авторитетен характер на гласа;
- **Guidance Scale / Stability (Скала на насочване / Стабилност):** Зададена на 68%, за да осигури спокоен и обмислен тон, като същевременно позволи фини, естествени вариации в интонацията, които да предотвратят монотонността и да изразят "мъдрост".

2. Процес на селекция: Сравнителен анализ на шест варианта

На базата на този промпт бяха генерирани шест различни гласови варианта, които бяха подложени на строг сравнителен анализ с използване на AI, за да се гарантира максимална обективност спрямо предварително дефинираните критерии:



Вариант 1	Вариант 2	Вариант 3	Вариант 4	Вариант 5	Вариант 6
 Ivan_Vazov_possible_voice2_Bulgari	 Ivan_Vazov_possible_voice3_Bulgari	 Ivan_Vazov_possible_voice4_Bulgari	 Ivan_Vazov_possible_voice5_Bulgari	 Ivan_Vazov_possible_voice6_Bulgari	 Ivan_Vazov_possible_voice7_Bulgari

Процесът на прослушване и оценка разкри фини, но решаващи разлики между тях. Някои варианти бяха твърде "гладки" и "студийни", лишени от автентичната "патина на възрастта". Други бяха твърде сценични или "оперни", което противоречеше на образа на интровертния творец. Трети не успяваха да пресъздадат най-важната характеристика – изключително бавното темпо с паузи между думите. Някои звучаха твърде модерно или емоционално...

След последователно елиминиране, един от вариантите (обозначен като **Вариант 1**) изпъкна като категоричен фаворит. *Той единствен успяваше да съчетае в пълнота всички елементи от акустичния портрет: дълбокия баритонов регистър, сухия тембър с лека дрезгавина, изключително обмисленото темпо с характерните паузи и перфектния баланс между тих глас и вътрешен авторитет.*

V. Финален етап: Синтез на образ и звук

След като бе избран най-достоверният гласов модел, се пристъпи към финалния и най-сложен етап – сливането на звук и образ в хармонично цяло. За целта бяха създадени два идентични видео файла, използващи анимирани и колоризирани фотографии на Вазов.

Видео 1	Видео 2
 Balgario_z_a_tebe.mp4	 2.mp4

Единият видео файл използваше избрания **Глас А**, а другият – негов близък, незначително различен, подгласник. *Целта на този финален тест беше да се провери не просто техническото съответствие, а цялостното възприятие и емоционалното въздействие на крайния продукт.*

1. Анализ на финалния продукт (Видео 1 с глас от Вариант 1):



Комбинацията от визуалния образ на зрелия Вазов и избрания гласов модел постигна изключително силен ефект на автентичност. Хармонията между двата компонента бе оценена като почти съвършена:

- **Хармония на характера:** Мъдрият, леко меланхоличен и вгълбен поглед на поета напълно съответстваше на спокойния, достолепен и съзерцателен тон на гласа;
- **Емоционална хармония:** Обмисленият, недраматичен прочит създаде усещане, че зрителят не слуша рецитация, а дочува вътрешния монолог, мислите на самия творец;
- **Цялостна автентичност:** Архаичното звучене, бавното темпо и фините несъвършенства в гласа (леката дрезгавина) създадоха мощен "ефект на машината на времето", пренасяйки зрителя в епохата на гения;
- **Присъствие:** Гласът успя да "насели" образа, създавайки усещането, че извира от неговата вътрешна същност, а не е просто добавен отвън.

Сравнението с втория видео файл, който използваше по-гладък и по-малко характерен глас, само потвърди превъзходството на първия вариант. *Докато второто видео беше възприето като красива, но конвенционална рецитация, първото видео успя да постигне усещане за възкресяване на един образ.*

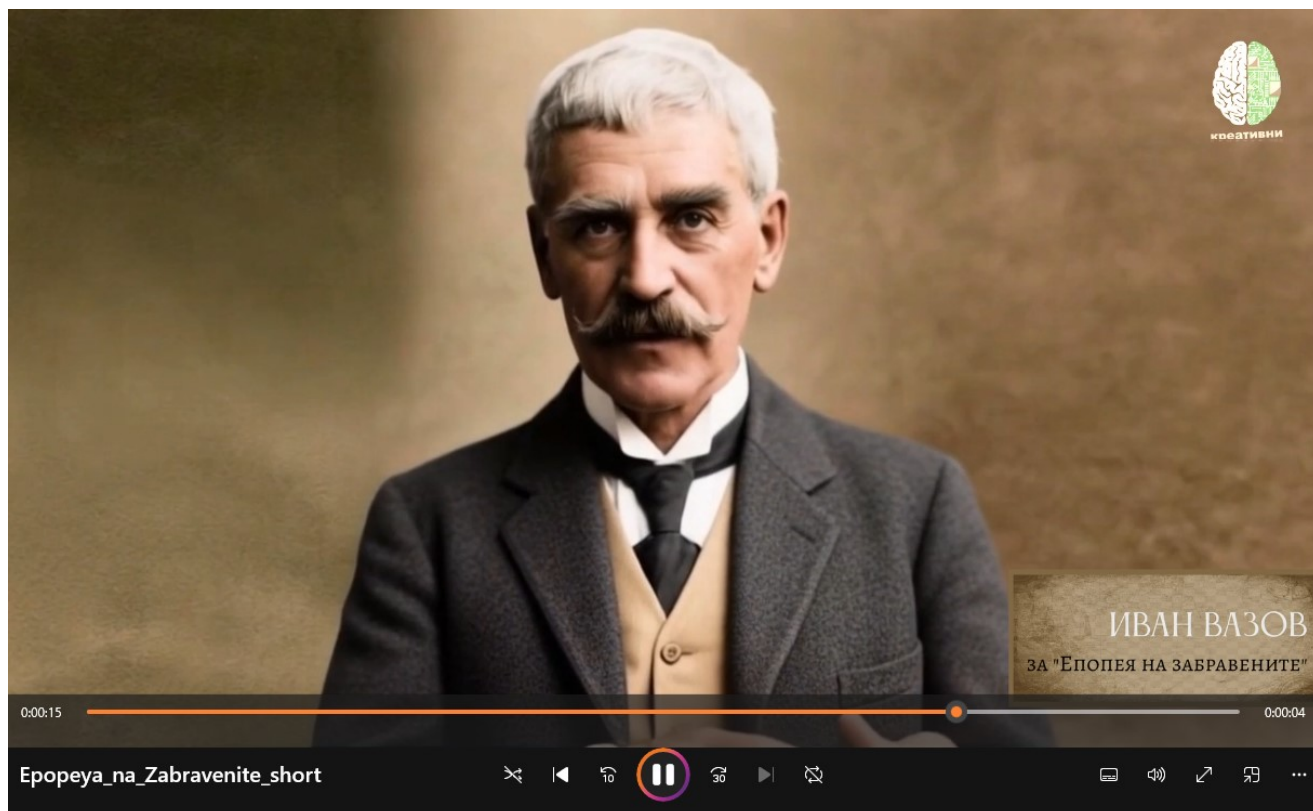
VI. **Заключение:** Граници на познанието и значимост на резултата

Трябва да бъдем безкомпромисно ясни: абсолютната, 100-процентова истина за звученето на гласа на Иван Вазов е завинаги изгубена за историята. Уникалният, неповторим тембър и мелодика на неговата реч не могат да бъдат възстановени напълно.

Въпреки това, настоящото изследване доказва, че чрез прилагането на строга интердисциплинарна методология, можем да се доближим до тази истина в максимална степен. Създаденият акустичен портрет не е плод на художествена измислица, а най-достоверната и научно информирана апроксимация (приближение), възможна с днешните технологични и исторически средства. *Реконструирани са всички обективно описуеми и документиранни характеристики на гласа и говора на поета.*

Значимостта на този резултат е двойна. От една страна, той има културно-образователна стойност, като запълва една съществена празнина в нашето сетивно възприятие за най-големия български творец. *За първи път поколенията, родени след него, могат да "чуют" словото му по начин, който е максимално близък до историческата реалност.* От друга страна, проектът има и методологическа стойност, като демонстрира потенциала на модерните AI технологии, когато те се използват не самоцелно, а като инструмент в услуга на задълбочено научно и историческо изследване.

В крайна сметка, възкресяването на гласа на "Патриарха на българската литература" е повече от технологично постижение. То е акт на преклонение и опит за скъсяване на дистанцията на времето, който ни позволява да се докоснем още по-близо до живия човек зад безсмъртния мит – Иван Вазов.



<https://cs-bg.biz> / office@cs-bg.biz

инж.физ. Владимир Филипов - Управител на "Креативни решения" ООД, тел. +359/887 214-555